

האהבה

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: דיני ממונות (יב)

ההפטרה: "ותאמר ציון" (ישעיה מטי)

יז' באב תש"פ 1336 (שנה כה')

פרשת עקב

"...כי על כל מוצא פי ה' יזוהא האדם" (ז, א)

ישנם אנשים המתלבטים בענייניהם הגשמיים איך לכלכל את מעשיהם באופן שיהיה הדבר להנאתם ולטובתם וכשכבר החליטו ועשו הם מתלבטים האם פעלו כשורה וחייהם אינם שלווים ורגועים.

וזאת משום שהם לקויים במידת האמונה והבטחון, וזה שאמר הכתוב: "כי על כל מוצא", אם אדם ידע שכל פעולה שעושה היא "על פי ה'" שכך נגזר עליו מלמעלה, זה יתן לו כוח לעמוד בכל מצב ולקבלו בשלוה ובמנוחת הנפש וישליך על ה' יהבו כי הכל מאיתו יתברך לטובה ולברכה. (תורת מהרי"ץ)

"ועתה מה ה' אלוֹקֶיךָ שואל מעמך כי אם ליראה" (י, יב)

דרשו רבותינו: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

אמר על כך רבי חנוך מאלכסנדר: מוזרים הם בני אדם – יראת שמים שהיא בידיהם, הרי הם עומדים ומתפללים עליה ומבקשים אותה מאת הקב"ה ואילו פרנסה שכל כולה בידי שמים הם מדמים בנפשם שבאה להם בכוח עצמם בבחינת "כוחי ועוצם ידי".

יהודי אחד בא אל "החפץ חיים" וביקש ממנו ברכה שיזכה שבניו יהיו יהודים יראים ושלמים. אמר לו "החפץ חיים": בברכה אתה חושב להגיע לכך? על דברים אלה יש לעמול הרבה וקשה, במסירות נפש ואז הקב"ה מסייע שהעמל לא יהיה לריק והמבוקש יתקיים....

"וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" (יא, כ)

ישנם אנשים המשקיעים ממון רב על כל מיני תוכניות ביטוח: ביטוח חיים וביטוח רפואי, ביטוח הבית וביטוח תכולה.... וכתב רבינו יעקב "בעל הטורים": "הזהיר במצות מזוזה ימיו וימי בניו מאריכין, וגדולה מזו – שהבית נשמר על ידה ולכן נותנים את המזוזה בטפח החיצון, כדי שיהיה כל הבית מבפנים שמור על ידה...." והחכם עיניו בראשו "יבטח" את ביתו במזוזות מהודרות.

"וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" (יא, כ)

סיפר ד"ר אורלין, מנהל בנק הדם של בתי החולים מעייני הישועה והשרון: עד לפני כמה שנים התגוררתי בקליפורניה והכרתי רופאים רבים, מהם יהודים דתיים ומהם שאינם דתיים. באחד הפעמים נסעתי עם אשתי לביקור והחלטנו להביא מתנה לשלושה מחברי שהם רופאים יהודים בכירים. בחרתי במזוזות מהודרות ביותר שמחירם \$70 למזוזה והנחתי אותם במזוזה. בהגיענו, לפני שהתחלתי בעסקי וסידור ענייני הפרטיים הלכתי אל ביתם ולאחר שדרשתי בשלומם הגשתי להם את השי מזוזה מהודרת שהיתה מונחת בנרתיק מפואר. כל אחד מהם הגיב בצורה אחרת, האחד התייחס למזוזה בזלזול רב והחזיר לי את המתנה באומרו "איני מעוניין במתנות שכאלה". השני סירב לקבוע את המזוזה בפתח ביתו והשלישי הודה לי מאוד ונשק למזוזה בחום רב וקבעה בפתח הבית.

לאחר שבועיים פקדה את קליפורניה סערת הוריקן נוראה שכמותה לא התרחשה שנים רבות והרסה חלקים נרחבים במדינה, כשעשרות אלפי אנשים נותרו ללא קורת גג. שלושת הרופאים הנ"ל שהתגוררו סמוך אחד לשני, הראשון שהפגין יחס בוטה למזוזה איבד את ביתו לחלוטין, השני שגילה יחס פושר נפגע חלק מביתו והרופא השלישי ששמח על המזוזה וקבעה בפתח ביתו יצא ללא פגע כלל.

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:41-8:43

יציאת ש"ר"ת: 8:54

יציאת שבת: 8:03

כניסת שבת: 7:13

צוותי ההצלה שהגיעו למקום לא האמינו למראה עיניהם, הרוחות העזות שנשבו במהירות 150 קמ"ש כמו פסחו על ביתו ואותות הסערה לא ניכרו עליו כלל. (טובך יביעו ח"ב)

מעשה שהיה

סת"ס ריבית

ר' ירחמיאל היה סופר סת"ס, בן 41, נשוי ואב לקצת פחות ממניין. עד לפני חודש עוד התחננו אליו שיספק מזוזות "הכל נגמר, דבר איתי בשבוע הבא", השיב. ספר התורה האחרון שכתב הוכנס לפני 8 חודשים, האחרון שקנה ממנו פרשיות לתפילין לחתן בר מצווה היה לפני 5 חודשים. "הבנק נושף בעורף והודיע שעלינו להכניס מידית לחשבון 25,000 ₪ אם לא...." הודיעה לו רעייתו, "חודש שעבר נמלטנו בעור שיננו, נקווה שהבנק יגלה אורך רוח" אמר. סגן המנהל היה על הקו והפעם היה עקשן מתמיד "גב.... הבנק הוא לא גמ"ח, ירחמיאל הרגיש חנוק. בוקר אחד צלצל הפלאפון "שלום כבוד הרב, שמעתי עליך שאתה סופר טוב.. למה קוראים לכם סופר סתם, אם אתם כותבים ספר תורה?" שאל האיש העממי מעבר לקו. ירחמיאל חיך ואמר: "זה לא סתם במובן סתם, זה סתם של ראשי תיבות: "ס"-ספרי תורה, "ת"-זה תפילין ו"מ"- זה מזוזות הבנת?" "תראה אדון סופר סת"ס, אני חייב לקנות ממך ספר תורה, כמה חברים שלי שמבקרים בבית הכנסת, אמרו לי שאתה מס' 1 מתי אוכל לבוא אליך?". ירחמיאל שמח והרגיש כי הוקל לו, היש ברכה גדולה מזו?

מעבר לקו נמצא לקוח שאפילו לא מתעניין כמה עולה הספר, הם סיכמו שעה כשירחמיאל מוסר לו את כתובת ביתו. "תתפלל שנסגור עסקה" אמר לאשתו. הוא הגיע באיחור של שעה... שמנמן, קרח, ללא כיפה לראשו לרגליו כפכפי פלסטיק כחולים, מכנסיים ירוקים קצרים וחולצת טריקו צהובה, הקשר שלו ליהדות לא עשה רושם של הדוק במיוחד. "תראה כבוד הרב ירחמיאל, אמרו עליך אתה 10 בספרי תורה, אתה גם דתי ועושה רושם של צנוע שמבין עניין. אני סומך עליך בשתי ידיים, אבא שלי נפטר לפני חודש והחלטתי לעשות לו כבוד ולהכניס ספר תורה לעילוי נשמתו. אני בן אדם קל, תגיד כמה זה עולה, כמה זמן ייקח ואם יש חוזה נחתום עליו ושיהיה לברכה", "ובכן, ספר תורה ברמה שלי עולה 100,000 ₪, זה כולל הגהה והגהת מחשב, עשרה חודשים מהיום ובעז"ה הספר מוכן", "אין בעיה, אני על דברים קדושים לא מתווכח כי זה מביא ברכה, עכשיו תגיד לי, מקדמה של 30,000 ₪ זה בסדר?".

הוא שלף מכיס מכנסיו חבילת מרשרשים כחלחלה "טוב, תספור ותביא חוזה ושיהיה לכולנו מזל טוב". ירחמיאל כבר דמיין את עצמו רץ למכולת, לבנק... לסדר את החוב, זו ממש נשיקה שמימית הרהרה אשתו וכבר תכננה מסע קניות בגדים לה ולילדים...

ר' ירחמיאל ספר את הכסף והניחו על השולחן, הם חתמו ביניהם חוזה. הוגשו שתי כוסות קפה והתפתחה לה שיחת רעים "איפה כבודו גר, ממה נפטר האבא, כמה אחים ואחיות, לאיזה בית כנסת יכנס הספר?", עד לשאלת המחץ "כמה כבודו עוסק?" התעניין, "אני כמו בנק" הפטיר האיש ולגם מהקפה, "בנק? לא שמעתי שכן אדם הוא כמו בנק", השתאה "אני לא יותר גרוע מבנק", גיחך "אני לא מייגע בני אדם עם בדיקות, ערבים ומסמכים. אצלי הקליינט בא, לוקח, מחזיר מה שקבענו ושיהיה בריא". ירחמיאל הרגיש שליבו מתפליץ, זיעה קרה בצבצה במצחו, הוא אחז בחוזה וקרעו לגזרים כשעיני האיש היושב מולו נפערו בתימהון. "מה אתה עושה? עשינו חוזה, קיבלת מקדמה". "תשמע יקירי, אל תיפגע ואל תיעלב, אני לא מוכן להתפרנס מן הריבית שלך, אתה אולי לא יודע ולא למדת אבל זה כסף לא כשר. אתה עושה עבירה איומה ונוראה, אסור להלוות בריבית ואסור ללוות. ותדע לך, מי שמלווה בריבית לבסוף נכסיו מתמוטטים והוא מאבד את הכל!! וגרוע מזה הוא לא יקום בתחיית המתים, כבודו הביץ?".

הוא נטל את חפיסת השטרות והחזירה לאיש שדידה באיטיות לעבר דלת היציאה כשהוא ממלמל לעצמו משפטים סתומים. אשתו חשבה להתעלה, החלום היה כל כך קרוב, בהישג יד ונעלם "למה לא שאלת רב פוסק!", טענה, "אין מה לשאול, אני לא נוגע בכסף טמא שכזה, גם אם יש מי שמתיר" השיב. לאחר יומיים נכנס ירחמיאל למשרד של עורך דין כדי לקבל עצה מקצועית בקשר לטאבו של הדירה שלו, בין לבין סיפר לו העורך דין כי הוא תקוע עם חצי ספר תורה. "מה קרה?", שאל, "הסופר שלי חלה, נחלש וביקש לעזוב ומאז הספר תקוע, עקב עיסוקי לא חיפשתי סופר סת"ם חילופי...". "אני סופר סת"ם, לא ידעת?" כחכה ירחמיאל בגרונו. בחסדי שמיים העסקה נחתמה וירחמיאל הרגיש את ידו הרחומה והמלטפת של השם יתברך. כעבור שנה הוכנס ספר התורה, האותיות האחרונות נכתבו בגיל, רקדו ושרו עם ספר התורה ברחובה של עיר וסעודה גדולה נערכה. פניו של ירחמיאל זהרו, היה לו ברור שעמידתו בניסיון הממון הלא נקי פתחה לו שערים. לפתע נגע בכתפו יהודי מקריח עם כיפה שחורה לראשו, זקן קצוץ ולבוש בלבוש מכובד. "אנחנו מכירים, כבודו?" שאל הסופר סת"ם. "כן, אנחנו מכירים, לפני שנה נפגשנו אצלך בבית וקרעת לי את החוזה בפנים, וכמו שחזית הסתבכתי כלכלית והפסדתי את רוב ממוני. עשייתי חשבון נפש ועזבתי הכל, עכשיו אני נהג שכיר בחברת נסיעות קטנה... ב'ה מתפרנס בכבוד... לא נוגע בריבית!! ותדע לך, אדון סופר סת"ם, התחלתי לחסוך שקל לשקל כדי לכתוב ספר תורה ואתה, רק אתה תכתוב לי אותו בעזרת השם, כי הרבה בזכותך הגעתי לבית הכנסת והתחזקתי, אבל תעשה לי טובה, תרגיע אותי, אני לא מסוגל לחשוב שכולם יקומו בתחיית המתים ואני אישאר שם, תגיד לי גם אני אזכה לקום בתחיית המתים?", "בוודאי", תפסו ירחמיאל שהוא נרגש כולו והחל לפזז עימו סביב ספר התורה.

הלכות גניבה גזילה [יב]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משהו פרוטה בין מישראל בין מגוי, בין מגדול ובין מקטן (ש"ע ח"מ סי' שמה ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).

גניבת דעת[המשך]

ב. אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, והאיסור הוא בין מישראל ובין מגוי (ש"ע סי' רכה ס"ו) גניבת דעת במסחר פירושה הטעית הקונה בטיב הסחורה אע"פ שהסחורה שוה את המחיר בו נמכרה (משפטי התורה לגר"ז שפי"ז ח"ב סי' יג ס"א).

ג. אסור לגנוב את דעתו של חברו בין ע"י דיבור ובין ע"י עשית מעשה, פרסומת מטעה בעיתונים או במודעות וכדו' (משפטי התורה ס"ב, פתחי חושן הל' גניבה פ"טו).

ד. העובד במקום מסוים לפי שכר גלובלי [מקבל סכום קבוע ללא קשר למס' שעות שעובד ביום] ואף על פי כן מחתים כרטיס בכניסתו וביציאתו מהעבודה. אסור לו לבקש מעובד שמגיע מוקדם ממנו שיחתים את כרטיס הנוכחות שלו כדי שלא ידעו שהוא מאחר אע"פ שזה לא משפיע על המשכורת, כוון שיש כאן גניבת דעת של המעביד [שחושב שהעובד חרוץ ומגיע בזמן ואולי בהמשך יקדם אותו על סמך זה] (ד.ע. וס).

ה. מותר למוכר להוזיל מחיר של מוצרים מסוימים ולפרסם זאת כדי למשוך קונים לחנותו, בתקוה שהם יקנו גם מהמוצרים שאינם זולים. אולם אסור לו לפרסם שחנותו זולה במיוחד וכל המוצרים או רובם נמכרים במחיר מוזל או במחירי מבצע וכדו' וכדוגמא לדבריו מציין את מחירים של מס' מוצרים שהוזיל בכוונה כאשר שאר המוצרים באמת לא נמכרים בזול, ואם בכל זאת עושה כן, עובר על גניבת דעת (משפטי התורה ח"ב סי' ב ס"ח).

ו. מותר לבעל חנות לעשות פרסומת גדולה ולשכנע קונים שיבואו לקנות את מוצריו, לשם כך הוא רשאי להשתמש בפרסומת רעשנית, אורות, צבע, מוזיקה וכדו' ובתנאי שכל הדברים הנאמרים על ידו בע"פ או בכתב הינם נכונים.

היתר קיים גם כאשר ברור לכל שרק בגלל הפרסומת הרעשנית שוכנע הקונה לקנות דווקא מחנותו, ולמעשה הוא יכול להשיג מוצר טוב יותר וזול יותר בחנות הסמוכה (משפטי התורה שם ס"ט).

ז. מותר לבעל חנות, ליצרן או יבואן וכדו' לשכנע קונים לקנות מוצר מסוים ולפרט בפניהם

בהרחבה את מעלותיו למרות שידוע לו שבחנניות אחרות נמכר מוצר טוב יותר במחיר זהה, אולם אסור לו במקרה כזה לומר לקונים דברים שאינם נכונים כגון: שזהו המוצר הטוב ביותר שקיים בשוק או שבחנניות אחרות נמכר מוצר דומה באיכות פחותה וכדו'. (משפטי התורה קס ס"ו)

ח. מותר לסוחרים לכתוב על מוצריהם שמחירים שקל ותשעים ותשע אגורות ואין בזה חשש גניבת דעת משום שמנהג הסוחרים לעשות כן (ש"ת מעשה ניסים כהן ח"ג סי' קטו).

ט. בבית כנסת מסוים התרומות מהעליות לתורה היו נמוכות לכן החליטה הנהלת בית הכנסת לדבר עם אחד המתפללים, שבכל פעם שימכרו עליות על כל הצעה שאחד המתפללים יציע לאותה עליה יכריז הוא על סכום גדול יותר שהוא תורם כדי ליצור תחרות לעודד בזה את הציבור לתרום תרומות גדולות יותר. הדין הוא שאסור לעשות כן משום איסור גניבת דעת, הונאה ואונאת דברים (שמצער את אותם שרוצים לקנות ואין להם כסף לשלם מחירים כאלו גבוהים). ולמרות שמדובר כאן במצוה וצורך בית הכנסת, אין כל היתר לעבור על איסור גניבת דעת ואונאת דברים אפילו בשביל זה (הוצא בחיד"א, שו"ת תשובות והנהגות לגר"מ שטרנבוך ח"ד סי' רטז, עיין עליו לגבי ח"ד עמ' תשלו נכס האר"ח קנייבסקי).

י. מי שנכנס לחנות שמוכרים ספרים, מותר לו לעיין בספרים שבחנות אף על פי שלא נכנס לחנות כדי לקנות ואין בזה גניבת דעת משום שבעל החנות לא מקפיד על כך.

הטעם: אף על פי שלא נכנס ע"מ לקנות, אולי כשמעיין בספרים יחזור ויקנה מהם והניסיון מעיד שכך הוא גם כשלא חשב לקנות את הספר בכלל (שו"ת רבנות אפרים לגר"א גרינבלט ח"ד סי' רכא).

יא. סחורה שדרך מכירתה עם פסולת המעורבת בה, אין גניבת דעת במכירתה בדרך זו ואסור לקונה להוציא מתוכה את הפסולת לפני הקניה (נתיב יוסף פ"לא סי"ז ע"פ שו"ע סי' רכט ס"ב).

אמנם כיום נהגו למכור פירות וירקות מנוקים מכל פסולת חיצונית (דיני ממונות לגר"ע בצרי ח"ב עמ' קעז).

מ"מ יש עדיין סחורות שיש בהם פסולת בגוף הפירות והירקות ולכן:

יב. אסור לקונה להסיר את העלים המחוברים לצנון, סלק, תירס, שום "חי" או את הקליפות החיצוניות של הבצל [אף אם הם רקובים] אלא עליו לקחתם באותו מצב בו הם מוצעים למכירה בארגז, אמנם רשאי הקונה לברור מהארגז רק את אלה שלא דבוקה בהם פסולת או שדבוקה בהם פסולת מועטת ולהשאיר את אלה שמחוברים אליהם פסולת מרובה (משפטי התורה ח"ב סי' ז' ס"ד).

יג. גם מצד הקונה יש כמה אופנים של גניבת דעת (נתיב יוסף פ"לא סי"ט). ולכן אין לשאול על מחירו של חפץ אצל אדם שמעוניין למוכרו אם השואל אינו מעוניין כלל לקנות את החפץ (שו"ע חו"מ סי' רכה ס"ד). במקרה זה עובר גם על אונאת דברים (שו"ע קס, נתיב יוסף פ"לב סי"ה).

יד. מותר לקונה לברר על מחירו של חפץ מסוים במספר חנויות או אצל כמה בעלי מלאכה וכו' אם כוונתו לברר מי מבניהם הוא הזול ביותר כדי לקנות אצלו (משפטי התורה סי' יד ס"ב).

הטעם: אדם המברר מעוניין לקנות ובכל חנות שמברר בה קיים סיכוי שיתכן ויקנה ממנה והמוכר יודע שכן דרך הקונים לקנות, משא"כ שהשואל לא מעוניין לקנות בכלל ושואל לצורך מטרה אישית (קס).

טו. אדם הרוצה לקנות דירה מסוימת במחיר מוזל, אסור לו לשלוח למוכר אנשים שיתחזו כקונים ויסרבו לקנות את הדירה בטענה שהמחיר הוא מוגזם ויקר וכדו' כדי שכשיבוא אח"כ לקנות את הדירה המוכר יתרצה למכור לו במחיר מוזל (משפטי התורה סי' יד ס"ד). ויש בזה משום שקר וגניבת דעת (טובך יציעו ח"ב עמ' תקכב ת' פג).

טז. איסור גניבת דעת הוא גם בדברים שמראה לחברו כאילו עושה עימו טובה או שדיבר עליו טוב ובאמת לא עשה כן, כדי שיחזיק לו טובה בחינם (שו"ע חו"מ סי' רכה ס"ו, פתחי חושן פ"טו ס"ח-ט).

יז. אדם שקנה לחברו מתנה מסוימת, ועל המתנה היתה מדבקה שרשום עליה מחיר 100 ₪, והוריד את המדבקה ושם במקומה מדבקה שרשום עליה 200 ₪, הרי זו גניבת דעת, ואסור לעשות כן מפני שחברו חושב שהוציא עליו סכום של 200 ₪.

אולם אם קנה חליפת ילדים במחיר חיסול של 30 ₪, והמחיר שהיה רשום על החליפה הינו 100 ₪, כשנותן את החליפה במתנה לחברו, אין מחובתו להוריד את המדבקה אע"פ שמקבל המתנה עשוי לחשוב שחברו קנה אותה ב-100 ₪, מכיוון ששוויה האמיתי הוא באמת 100 ₪ רק שהוא שילם עליה פחות, ולכן אין זה גניבת דעת (ואין למו מכשול לגר"א ישראל פ"טו סי"ג).

יח. לא יפציר בחברו שיסעד עימו והוא יודע בבירור שחברו יסרב לכך (שו"ע סי' קכח ס"ו). אך אם אינו מפציר בו אלא מבקש ממנו פעם ופעמיים בשביל הנימוס, מותר לו לעשות כן, אע"פ שברור לו שחברו יסרב מפני שזוהי מידת דרך ארץ לכבד את חברו בהזמנה (בא"ח ש"א כי תלא סי"ב, סמ"ע ס"ק ח).

כמו כן מותר לשלוח הזמנה לחתונה או לבר מצוה וכדו' גם באופן שברור לו שחברו לא יגיע לאירוע ואין בזה איסור גניבת דעת [מהטעם הנ"ל] (ואין למו מכשול ס"ז).

לעלון האיחוד דרוש בעל רכב להעביר עלונים כל שבוע מאשדוד למפיץ בהרצליה

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com